

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ATSISKAITYMŲ GRYNAISIAIS PINIGAIS APVALINIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS
RESPUBLIKOS FINANSINĖS APSKAITOS ĮSTATYMO NR. IX-574 7 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS PRIDĖTINĖS VERTĖS
MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-751 15 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 589
STRAIPSNIO PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 207² STRAIPSNIU ĮSTATYMO
PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai.

Atsiskaitymų už prekes (paslaugas) grynaisiais pinigais apvalinimo nuostatos buvo siūlytos nustatyti anksčiau teiktu Lietuvos Respublikos euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatymo Nr. XII-828 papildymo septintuoju¹ skirsniu įstatymo projektu Nr. XIVP-2952. Taip pat kartu buvo teiktas ir Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymo Nr. IX-574 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-2953(2).

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės departamentas pateikė pastabas, o Lietuvos Respublikos Vyriausybės išvadas dėl minėtų teisės aktų projektų. Siekiant užtikrinti siūlomo teisinio reguliavimo suderinamumą su teisėkūros sistemiskumo principu, siūloma teisinį reguliavimą dėl apvalinimo nustatyti ne Lietuvos Respublikos euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatyme, bet atskirame tai reglamentuojančiame teisės akte – Lietuvos Respublikos Atsiskaitymų grynaisiais pinigais apvalinimo įstatymo projekte (toliau – Apvalinimo įstatymo projektas).

Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komiteto (toliau – BFK) 2023 m. spalio 18 d. posėdžio metu, 10 narių balsavus už, o 1 prieš, buvo nuspręsta pavesti BFK išvadų rengėjams pateikti Lietuvos Respublikos Atsiskaitymų grynaisiais pinigais apvalinimo įstatymą ir jį lydinčiuosius teisės aktus.

Dėl siūlomo taikyti atsiskaitymų už prekes (paslaugas) grynaisiais pinigais apvalinimo daugeliu atvejų nebus poreikio atiduoti grąžą 1 ir 2 euro centų monetomis, šių monetų kaldinti ir leisti į apyvartą.

Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymo Nr. IX-574 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Finansinės apskaitos įstatymo projektas) siūloma pakeisti apskaitos dokumentų rekvizitus, papildant juos pritaikyta apvalinimo suma ir bendra mokėtina suma pritaikius apvalinimą.

Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo NR. IX-751 15 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (toliau – PVM įstatymo projektas) siūloma papildyti Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 15 straipsnį nuostata dėl apvalinimo poveikio apmokestinamajai vertei.

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 207² straipsniu įstatymo projektu siūloma Administracinių nusižengimų kodekse nustatyti atsakomybę už Atsiskaitymų grynaisiais pinigais apvalinimo įstatymo reikalavimų nesilaikymą ir institucijas, kurių pareigūnai tirs Atsiskaitymų grynaisiais pinigais apvalinimo įstatymo pažeidimus.

Apvalinimo įstatymo projektu siekiama sumažinti gyventojų, verslo ir valstybės sąnaudas, susijusias su grynųjų pinigų naudojimu, grynųjų pinigų poveikį aplinkai ir efektyvinti grynųjų pinigų ciklą. Poreikį parengti Apvalinimo įstatymo projektą nulėmė siekis spręsti naudojant 1 ir 2 euro centų monetas kylančias problemas. Lietuvos banko skaičiavimais, nuo euro įvedimo šalyje Lietuvos gyventojai yra pametę 2,4 mln. Eur vertės šių monetų. Dažniausiai tokios monetos atsiskaitymui panaudojamos tik vieną kartą – grąžai atiduoti prekybos vietoje. Dėl smulkumo ir mažėjančios perkamosios galios gyventojai retai jas naudoja atlikdami mokėjimus – gavus grąžą, jos pametamos ar nugula taupyklėse, automobilių salonuose, fontanuose, t. y. nebenaudojamos. Lietuvos banko

grynųjų pinigų statistika rodo, kad tik apie trečdalis 1 ir 2 euro centų monetų į apyvartą išleidžiamos pakartotinai ir aktyviai cirkuliuoja ekonomikoje. Kadangi šių monetų reikia gražai atiduoti atsiskaitant prekybos vietoje, Lietuvos bankas turi jas nuolat kaldinti ar įsigyti iš kitų valstybių ir leisti į apyvartą. Dėl to tokių monetų kiekis apyvartoje, o kartu ir aplinkoje, sparčiai didėja. 2023 m. rugsėjo 30 d. apyvartoje buvo 313 mln. vnt. 1 ir 2 euro centų monetų. Jos sveria 819 tonų, joms sukrauti prireiktų 12 traukinio vagonų. Kasmet jų kiekis apyvartoje padidėja 100 tonų (daugiau kaip 1 traukinio vagonu). Šios monetos sudaro 58 proc. visų apyvartoje esančių monetų, tačiau pagal vertę (4,4 mln. Eur) jų dalis tesiekia 3 proc.

Pažymėtina, kad 1 ir 2 euro centų monetoms, kurių didžioji dalis mokėjimams panaudojama tik vieną kartą, kaldinti, transportuoti ir tvarkyti naudojami išteklių, išskiriama tarša, atliekos didėja, taip pat didėja CO₂, plastiko, į kurį pakuojamos monetos, kiekis, pačios pametamos monetos kaupiasi aplinkoje. Be to, 1 ir 2 euro centų monetų kaldinimo kaina yra didesnė nei jų nominalioji vertė ar jai artima. Nuo euro įvedimo Lietuvos bankas išleido 4,8 mln. Eur šių monetų kaldinimui ar įsigijimui iš kitų valstybių (kasmet daugiau kaip po 0,5 mln. Eur).

Verslas taip pat patiria šių monetų administravimo sąnaudas (monetų inkasavimo išlaidos, laikas, skirtas atsiskaitymui monetomis, jų skaičiavimui dienos pabaigoje) – ekspertiniu vertinimu, 2,9 mln. Eur kasmet.

Atsižvelgiant į norimus pasiekti tikslus, Apvalinimo įstatymo projekte parinktos teisinio reguliavimo priemonės skirtos tik atsiskaitymams grynaisiais pinigais, taikant šias priemones, būtų efektyviausiai sumažintos grynųjų pinigų administravimo sąnaudos (taikant apvalinimą, nebus poreikio Lietuvos bankui kaldinti ar įsigyti iš kitų valstybių 1 ir 2 euro centų monetų, verslui sumažės monetų inkasavimo išlaidos, laikas, skirtas atsiskaityti monetomis, jas suskaičiuoti dienos pabaigoje), grynųjų pinigų ciklas taptų tvaresnis (sustabdžius 1 ir 2 euro centų monetų gamybą, sumažėtų metalų (vario ir plieno), šalutinių gamybos ir administravimo produktų (CO₂, plastiko) bei pačių monetų patekimas į aplinką).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 5 punktu, teisėkūros efektyvumo principas reiškia, kad rengiant teisės akto projektą turi būti įvertinamos visos galimos teisinio reguliavimo alternatyvos ir pasirenkama geriausia iš jų, teisės akte turi būti įtvirtinamos veiksmingiausiai ir ekonomiškiausiai teisinio reguliavimo tikslą leisiančios priemonės. Pažymėtina, kad apvalinimas nebūtų taikomas negrynaisiais pinigais atliekamiems mokėjimams, nes poreikis efektyvinti grynųjų pinigų ciklą ir mažinti gyventojų, verslo ir valstybės sąnaudas, susijusias su grynųjų pinigų naudojimu, yra susijęs vien tik su atsiskaitymų grynaisiais pinigais reguliavimu ir apvalinimo taisyklių taikymu tik šiems teisiniams santykiams. Pagal Europos Centrinio Banko (ECB) 2022 m. euro zonos vartotojų požiūrio į mokėjimus tyrimą¹, 62 proc. mokėjimų prekybos vietose Lietuvoje buvo atlikta grynaisiais pinigais, tai rodo, kad didžioji dalis atsiskaitymų vykdoma naudojant grynuosius pinigus. Atsižvelgiant į tai, kad Apvalinimo įstatymo projektu siekiama prisidėti prie grynųjų pinigų administravimo sąnaudų sumažinimo tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuose, taip sutaupant apie 3,7 mln. Eur gyventojų, verslo, valstybės lėšų ir padarant grynųjų pinigų ciklą efektyvesnį, įvertinus galimą poveikį teisinio reguliavimo sričiai, asmenims ar jų grupėms, kuriems bus taikomas numatomas teisinis reguliavimas, taip pat kitoms sritims, darytina išvada, kad šiuos tikslus įmanoma pasiekti tik taikant apvalinimą atsiskaitymams grynaisiais pinigais.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą taip, kad ji užtikrintų bendrą tautos gerovę, gali nustatyti diferencijuotą teisinį reguliavimą, kurį lemia ūkinės veiklos specifika; valstybė, atsižvelgdama į ūkinės veiklos specifiką, gali naudoti įvairias teisinio reguliavimo priemones; ūkinės veiklos diferencijuoto teisinio reguliavimo (atsižvelgiant į reguliuojamų santykių svarbą ir pobūdį) teisinės prielaidos kyla iš pačios Konstitucijos. Konstitucinio Teismo suformuota doktrina² nusako, kad prie diskriminacinių ribojimų nepriskiriami specialūs reikalavimai arba tam tikros sąlygos, kai jų nustatymas būna susijęs su

¹ https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/space/html/index.en.html.

² Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d., 2006 m. rugsėjo 26 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2009 m. kovo 2 d., 2011 m. birželio 21 d., 2013 m. gegužės 24 d., 2013 m. liepos 5 d. nutarimai.

reguliuojamų santykių ypatumais arba diferencijuotu reguliavimu siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų, todėl Apvalinimo įstatymo projekte numatomas teisinis reguliavimas laikytinas atitinkančiu suformuotą doktriną ir nediskriminaciniu, nes juo siekiama visuomenei svarbių tikslų (sumažinti 1 ir 2 euro centų monetų naudojimą, nutraukti jų išleidimą į apyvartą ir tuo daromą žalą aplinkai) specifinėje atsiskaitymų grynaisiais pinigais srityje. Apvalinimo įstatymo projekte numatytos reguliacinės priemonės atitinka visuomenei svarbius tikslus ir yra būtinos ir proporcingos minėtiems tikslams pasiekti atsižvelgiant į reguliuojamų santykių svarbą ir pobūdį.

2022 m. Europos Komisijos organizuotos apklausos duomenimis³, iš visų euro zonos valstybių Lietuvoje daugiausia teigiančiųjų, kad eurų monetos sukelia nepatogumų. Sunkumų naudodamas eurų monetas patiria 1 iš 5 apklaustų Lietuvos gyventojų, daugiausia nepatogumų kyla dėl 1 ir 2 euro centų monetų. Panašias šių smulkiųjų monetų naudojimo problemas jau yra išsprendusios 6 euro zonos valstybės (Airija, Belgija, Italija, Nyderlandai, Suomija ir Slovakija). Jos taiko galutinės pirkinių krepšelio sumos, kai mokama grynaisiais pinigais, apvalinimą iki 5 kartotinio pagal matematinę taisyklę, kai bendra mokėtina suma grynaisiais pinigais apvalinama į mažesnę arba didesnę pusę iki 5, priklausomai nuo to, ar paskutinis skaitmuo yra arčiau 0 ar 5, ar 10. Šį sprendimą pasirinkusios šalys įsitikino jo nauda. Verslo skaičiavimu, grynųjų pinigų administravimo sąnaudos sumažėjo 10–20 proc. Sutaupyta ne tik verslo ir visuomenės lėšų, taupomas ir pirkėjų, darbuotojų laikas. Atsisakius smulkiųjų monetų, grynaisiais pinigais mokėti tapo patogiau. Be to, sustabdžius nesibaigiantį 1 ir 2 euro centų monetų, kurių didžioji dalis mokėjimams panaudojama vieną kartą, gamybos ciklą, prisidedama prie tvaresnio gyvenimo būdo. Už euro zonos ribų tokia praktika taikoma dar plačiau – Švedijoje, Norvegijoje ir Danijoje. Latvija ir Estija taip pat svarsto šią galimybę.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymų projektų rengėjas – Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komitetas, iniciatorius – Lietuvos bankas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu galiojantys Lietuvos Respublikos teisės aktai nereglamentuoja atsiskaitymų grynaisiais pinigais apvalinimo.

Kasos aparatų techninių reikalavimų aprašo, patvirtinto Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Valstybinė mokesčių inspekcija) viršininko 2022 m. balandžio 27 d. įsakymu Nr. VA-40 „Dėl Kasos aparatų techninių reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (toliau – Kasos aparatų techninių reikalavimų aprašas), 20 punkte nustatyti apvalinimo funkcionalumai kasos aparatams.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Teikiamu Apvalinimo įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad atsiskaitant už prekes (paslaugas) grynaisiais pinigais bendra mokėtina suma už vienu metu įsigyjamas prekes (paslaugas) apvalinama iki artimiausio 5 euro centų kartotinio. Apvalinimas būtų taikomas taip:

- 1) bendra mokėtina suma, kuri baigiasi 1 arba 2 euro centais, apvalinama į mažesnę pusę iki 0;
- 2) bendra mokėtina suma, kuri baigiasi 3 arba 4 euro centais, apvalinama į didesnę pusę iki 5;
- 3) bendra mokėtina suma, kuri baigiasi 6 arba 7 euro centais, apvalinama į mažesnę pusę iki 5;
- 4) bendra mokėtina suma, kuri baigiasi 8 arba 9 euro centais, apvalinama į didesnę pusę iki 10.

Apvalinama į mažesnę arba didesnę pusę iki 0 arba 5, arba 10 euro centų, atsižvelgiant į tai, ar paskutinis skaitmuo yra arčiau 0 ar 5, ar 10. Apvalinimas taikomas galutinei pirkinių krepšelio sumai, nepriklausomai nuo perkamų prekių skaičiaus. Kainos ir toliau nustatomos 1 euro cento

³ <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2663>.

tikslumu. Apvalinimas yra neutralus pirkėjo ir pardavėjo atžvilgiu, todėl laikytinas proporcinga priemone, neribojančia asmenų teisių daugiau, nei to reikia norint pasiekti pirmiau minėtus tikslus. Taikant apvalinimą vieną kartą, pirkėjas, mokėdamas grynaisiais, sumokėtų 1 ar 2 euro centais mažiau, o kitą kartą – 1 ar 2 euro centais daugiau negu apskaičiuota bendra mokėtina suma. Ilguoju laikotarpiu susidarę skirtumai išsilygintų.

Apvalinimas būtų taikomas ir prekių gražinimo atveju. Apvalinama grynaisiais pinigais gražinama suma, nepriklausomai nuo gražinamų prekių skaičiaus ir mokėjimo priemonės, kuria buvo atsiskaityta įsigyjant gražinamas prekes (praktinis pavyzdys pateiktas aiškinamojo rašto 16 punkte).

Tais atvejais, kai už vienu metu perkamas prekes atsiskaitoma grynaisiais pinigais ir kitomis mokėjimo priemonėmis, apvalinama tik ta sumos dalis, kuri mokama grynaisiais pinigais, ir tik tuomet, kai ji mokama paskiausiai (praktiniai pavyzdžiai pateikti aiškinamojo rašto 16 punkte). Jeigu pirkėjas už vienu metu įsigijamas prekes atsiskaito pirmiausia dalį sumos mokėdamas mokėjimo kortele, o likusią dalį grynaisiais pinigais, tuomet grynaisiais pinigais apmokamai sumos daliai taikomas apvalinimas. Jeigu pirkėjas pirmiausia dalį sumos moka grynaisiais pinigais, o likusią dalį mokėjimo kortele, tuomet apvalinimas netaikomas. Mokėjimų dalis, kai dalis sumos apmokama mokėjimo kortele, dalis grynaisiais pinigais (arba atvirkščiai), sudaro 0,5 proc. visų mokėjimų.

Siūloma apvalinimą taikyti fizinių ir juridinių asmenų atsiskaitymams.

Apvalinimas netaikomas šiais atvejais:

1) atsiskaitymams negrynaisiais pinigais, dovanų kuponais (čekiais, kortelėmis), lojalumo kortelėse sukauptais pinigais, socialinėmis kortelėmis;

2) elektroninės prekybos paslaugoms;

3) darbo užmokesčiui ir kitoms su darbo santykiais susijusioms išmokoms, įskaitant dienpinigius ir išmokas, skirtas su komandiruote susijusioms faktinėms kelionėms, nakvynės ir maitinimo išlaidoms kompensuoti;

4) pensijoms ir kitoms socialinės apsaugos išmokoms (net ir mokamoms grynaisiais pinigais);

5) mokesčiams, su mokesčiais susijusioms sumoms, rinkliavoms, baudoms ir kitoms piniginiams prievolėms, kurios skiriamos arba nustatomos vadovaujantis Administracinių nusižengimų kodeksu ir kitais įstatymais;

6) valiutos keitimui;

7) grynųjų pinigų perlaidoms;

8) grynųjų pinigų įmokėjimui į mokėjimo sąskaitą ir grynųjų pinigų išėmimui iš mokėjimo sąskaitos;

9) kai bendra mokėtina suma už vienu metu gražinamas prekes, įsigyjamas ar parduodamas prekes (paslaugas) yra mažesnė nei 5 euro centai, išskyrus Apvalinimo įstatymo projekto 4 straipsnio 2 dalyje numatytus atvejus.

Pradėjus taikyti apvalinimą, 1 ir 2 euro centų monetos išliks teisėta atsiskaitymo priemone, t. y. jomis ir toliau bus galima mokėti prekybos vietose arba jas iškeisti į stambesnio nominalo monetas ar banknotus Lietuvos banko kasose ar komercinių bankų skyriuose. Praktikoje gali pasitaikyti atveju, kai pirkėjui turės būti atiduota graža 1 ir 2 euro centų monetomis, tačiau tokių situacijų būtų apvalinimo taikymo pradžioje, kol gyventojai turės tokių monetų.

Apvalinimas būtų atliekamas kasoje automatiškai suprogramuotais ir sertifikuotais kasos aparatais.

Apvalinimo įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad Lietuvos bankas konsultuos Apvalinimo įstatymo projekte nustatytų reikalavimų laikymosi klausimais ir kontroliuos, kaip jų laikomasi.

Vadovaujantis Mokesčių administravimo įstatymu ir Administracinių nusižengimų kodeksu, Valstybinė mokesčių inspekcija konsultuotų apvalinimo apskaitos ir mokesčių apskaičiavimo klausimais ir kontroliuotų, kaip laikomasi šių nuostatų.

Ūkio subjektai, pažeidę Apvalinimo įstatymo nuostatas, atsako Administracinių nusižengimų kodekse nustatyta tvarka. Atitinkamai siūloma papildyti Administracinių nusižengimų kodeksą 207² straipsniu dėl atsakomybės už įstatymo reikalavimų nesilaikymą, skiriant įspėjimą arba baudą už pakartotinai padarytą pažeidimą. Taip pat siūloma nustatyti, kad atsiskaitymų grynaisiais pinigais apvalinimo tvarkos pažeidimus tirs Lietuvos banko ir Valstybinė mokesčių inspekcijos pareigūnai pagal institucijoms suteiktas kompetencijas.

Siūloma apvalinimo taikymo pradžią derinti su išmaniųjų kasos aparatų diegimo terminais ir atitinkamai nustatyti 2025 m. gegužės 1 d., kai visi kasos aparatai bus pritaikyti pagal naujus išmaniųjų kasos aparatų reikalavimus. Iki to termino pakaktų laiko tinkamam visuomenės informavimui, diskusijoms, reikalingų teisės aktų pakeitimui, rekomendacijų ir paaiškinimų parengimui ir verslo pasirengimui taikyti apvalinimą.

Siekiant sumažinti verslo administracinę naštą ir prisitaikymo prie apvalinimo įgyvendinimo išlaidas, Kasos aparatų techninių reikalavimų apraše apvalinimo funkcionalumai įtraukti į kasos aparatų techninius reikalavimus kartu su išmaniųjų kasos aparatų funkcionalumų įdiegimo reforma. Remiantis ekspertiniu vertinimu, taip bus išvengta 3–5 mln. Eur papildomų išlaidų verslui pritaikant kasos aparatus apvalinimui po išmaniųjų kasos aparatų reformos įgyvendinimo.

Finansinės apskaitos įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad, taikant apvalinimą, finansinės apskaitos dokumentuose, išskyrus PVM sąskaitoje faktūroje, turi būti nurodoma apvalinimo suma ir bendra mokėtina suma pritaikius apvalinimą.

PVM įstatymo projektu siūloma nustatyti, jog, taikant apvalinimą, laikoma, kad prekių (paslaugų) apmokestinamoji vertė nepasikeitė, t. y. apmokestinamąja verte laikoma prekių (paslaugų) vertė (išskyrus patį PVM), apskaičiuota iki apvalinimo. Atsižvelgiant į labai mažas apvalinimo sumas, toks reguliavimas leis išvengti neproporcingos administracinės naštos, ypač perkamų prekių (paslaugų), kurioms taikomi skirtingi PVM tarifai, atveju.

Priėmus teikiamus įstatymų projektus, ženkliai sumažės poreikis atiduoti gražą 1 ir 2 euro centų monetomis, todėl jų neberekės kaldinti ar įsigyti iš kitų valstybių ir leisti į apyvartą. Dėl to, remiantis ekspertiniu vertinimu, ilguoju laikotarpiu kasmet galėtų būti sutaupyta apie 3,7 mln. Eur gyventojų, verslo ir valstybės lėšų, grynujų pinigų ciklas bus tvaresnis ir efektyvesnis, t.y. sumažės:

1) gyventojų prarandamos lėšos dėl pametamų 1 ir 2 euro centų monetų – ekspertiniu vertinimu, kasmet jie sutaupys apie 0,3 mln. Eur;

2) verslo grynujų pinigų administravimo sąnaudos (monetų inkasavimo išlaidos, laikas, skirtas atsiskaityti monetomis, joms suskaičiuoti dienos pabaigoje) – ekspertiniu vertinimu, apie 2,9 mln. Eur kasmet. Valstybių, jau taikančių apvalinimą, patirtis rodo, kad verslo grynujų pinigų administravimo sąnaudos sumažėjo 10–20 proc.;

3) valstybės grynujų pinigų gamybos ir administravimo (monetų tvarkymo) sąnaudos – per 0,5 mln. Eur kasmet;

4) poveikis aplinkai – sumažės metalų (vario ir plieno), šalutinių gamybos ir administravimo produktų (CO₂, plastiko) pateikimas į aplinką;

5) gyventojams ir verslui atsiskaityti grynaisiais pinigais bus patogiau ir greičiau.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Siūlomas galutinės pirkinių krepšelio sumos apvalinimas iki 5 euro centų kartotinio, kai atsiskaitoma grynaisiais pinigais, poveikio infliacijai neturi, o galima įtaka vartotojo išlaidoms artima nuliui. Pagal Europos Komisijos išaiškinimą⁴, galutinės pirkinių krepšelio sumos apvalinimas iki 5 kartotinio poveikio infliacijai nedaro, nes infliacija (vartotojų kainų indeksas) skaičiuojama vertinant atskirų prekių kainas, o siūloma apvalinti ne atskirų prekių kainas, bet galutinę pirkinių krepšelio sumą. Galima siūlomo apvalinimo įtaka vartotojų išlaidoms artima nuliui – pagal Lietuvos banko tyrimo rezultatus, vidutiniškai bendra prekių (paslaugų) krepšelio suma, mokant grynaisiais pinigais, padidėtų 0,01 proc., arba 0,0016 Eur⁵. Apvalinimo poveikis išlaidoms priklauso nuo sumos paskutinio skaitmens pasiskirstymo. Lietuvos banko tyrimo metu analizuotų kasos kvitų atveju dažniausiai bendros pirkinių krepšelio sumos (iki apvalinimo) paskutinis skaitmuo yra 0, dažnai, bet rečiau – 9 ir 8. Apvalinimo poveikis išlaidoms mažėja didėjant apsipirkimo sumai.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A787%3AFIN>.

⁵ Kai vidutinė pirkinių krepšelio suma 13,66 Eur.

Galutinės pirkinių krepšelio sumos apvalinimas iki artimiausių 5 euro centų pagal matematinę taisyklę nesukuria paskatų didinti kainas. Kainoms apvalinimas netaikomas. Kainos bus nustatomos 1 euro cento tikslumu. Kainas lemia pasiūlos ir paklausos, žaliavų kainų tendencijos, veikiančios sąnaudas.

Taikant galutinės pirkinių krepšelio sumos apvalinimą iki 5 euro centų kartotinio, kai mokama už prekes (paslaugas) grynaisiais pinigais, vieno pirkimo metu, nepriklausomai nuo bendros pirkinių sumos dydžio, maksimaliai gali būti sumokama 2 euro centais mažiau ar daugiau negu apskaičiuota suma, t. y. vieną kartą pirkėjas, atsiskaitydamas grynaisiais, sumokėtų 1 ar 2 euro centais mažiau, o kitą kartą – 1 ar 2 euro centais daugiau negu apskaičiuota suma. Ilguoju laikotarpiu susidarę skirtumai išsilygintų, ir vartotojai nepatirtų neigiamo poveikio.

Apvalinimo taikymas gyventojų aukojimo labdarai įpročius gali paveikti dvejopai. Dėl apvalinimo taikymo gali sumažėti aukų dėžutėse, esančiose prekybos ir paslaugų teikimo vietose, labdarai aukojami šių monetų kiekiai. Dėl to galėtų nežymiai sumažėti labdaros organizacijų surenkamos labdaros lėšos. Kai kurių labdaros organizacijų vertinimu, paaukota suma 1 ir 2 euro centų monetomis sudaro apie 1 proc. visų paaukotų sumų, arba 10–20 proc. aukų dėžutėse surinktų lėšų. Taip pat tikėtina, kad, neatiduodant gražos 1 ir 2 euro centų monetomis, gyventojai, nusprendę skirti savo lėšas labdarai, aukos didesnio nominalo monetas. Dėl to galėtų didėti labdaros organizacijų surenkamos lėšos.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimti įstatymų projektai įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įgyvendinus teikiamais įstatymų projektais nustatomą teisinį reguliavimą, verslas ilguoju laikotarpiu sutaupys apie 2,9 mln. Eur kasmet – patirs mažesnes grynųjų pinigų administravimo sąnaudas (monetų inkasavimo išlaidos, laikas, skirtas atsiskaityti monetomis, joms suskaičiuoti dienos pabaigoje). Valstybių, jau taikančių apvalinimą, patirtis rodo, kad verslo grynųjų pinigų administravimo sąnaudos sumažėjo 10–20 proc.

Teisiniam reguliavimui įgyvendinti reikės vienkartinių verslo išlaidų, susijusių su apskaitos sistemų pritaikymu apvalinimui, kasos darbuotojų mokymu ir informacijos apie apvalinimą paskelbimu prekybos vietose – ekspertiniu vertinimu, iš viso apie 1,9 mln. Eur vienkartinių išlaidų.

Atsižvelgiant į tai, kad Europos Komisija 2020 m. savo darbo programoje (patvirtinta 2020 m. gegužės 27 d. sprendimu Nr. COM(2020) 440 final) buvo numačiusi 2021 m. atlikti 1 ir 2 euro centų monetų naudojimo ir galimybės nustatyti euro zonai bendras apvalinimo taisykles vertinimą, o galimas apvalinimo įgyvendinimas ateityje lemtų poreikį pakeisti kasos aparatų techninius parametrus, ir į tai, kad Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 40 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 42⁴ straipsniu įstatymu ūkio subjektams nustatyta prievolė nuo 2023 m. sausio 1 d. įgyvendinti reikalavimus, susijusius su atsiskaitymų už parduodamas prekes ir teikiamas paslaugas duomenų fiksavimu, o Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. spalio 24 d. nutarimu Nr. 1056 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimo Nr. 1283 „Dėl Kasos aparatų diegimo ir naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ Valstybinei mokesčių inspekcijai iki 2022 m. balandžio 30 d. pavesta nustatyti kasos aparatais užfiksuotų duomenų nepakeičiamumo ir tokių duomenų prieinamumo Valstybinei mokesčių inspekcijai techninius reikalavimus, ir siekiant užtikrinti, kad, priėmus sprendimą taikyti apvalinimo taisyklę, ūkio subjektams būtų sudarytos prielaidos šią taisyklę pritaikyti mažiausiomis įmanomomis sąnaudomis, Kasos aparatų techninių reikalavimų apraše numatytas apvalinimo funkcionalumą kasos aparatuose įdiegimas kartu su išmaniųjų kasos aparatų funkcionalumais. Dėl to išvengta papildomo kasos aparatų keitimo ir sertifikavimo, kuris prekybininkams būtų kainavęs 3–5 mln. Eur, jei reikėtų kasos aparatus pritaikyti apvalinimui po išmaniųjų kasos aparatų reformos įgyvendinimo.

Apvalinant bendrą galutinę prekių (paslaugų) krepšelio sumą, kai mokama grynaisiais pinigais, iki artimiausio 5 kartotinio, vieno atsiskaitymo metu verslas gali iš pirkėjo gauti 1 ar 2 euro

centais daugiau, kito – 1 ar 2 euro centais mažiau negu apskaičiuota bendra suma. Ilguoju laikotarpiu susidarę skirtumai išsilygintų ir nei verslas, nei vartotojai nepatirtų neigiamo poveikio.

Įpareigojimas apvalinti neturės įtakos prekių ar paslaugų kainoms (oficialiai nustatytiems tarifams ar didžiausioms leistinėms kainoms (pvz., valstybės kompensuojamų vaistų priemoka, cigaretės), kurių turi būti laikomasi prieš atliekant apvalinimą). Apvalinimas – tai techninis bendros kasos kvito sumos koregavimas. Kvite bus nurodoma atskirai prekės kaina ir atskirai – pritaikyta apvalinimo suma. Pritaikytos apvalinimo sumos bus įtraukiamos į apskaitą atskira eilute.

Vadovaujantis Finansinės apskaitos įstatymu ūkio subjektas finansinę apskaitą vykdo remdamasis apskaitos dokumentų duomenimis ir atitinkamais teisės aktais. Finansinės apskaitos įstatymo projekte numatyta, kad taikant apvalinimą, apskaitos dokumentuose turi būti nurodoma bendra mokėtina suma, apvalinimo suma (kuri lygi skirtumui tarp bendros mokėtinos sumos ir bendros mokėtinos sumos pritaikius apvalinimą) ir bendra mokėtina suma pritaikius apvalinimą. Ši informacija turi būti fiksuojama apskaitos registruose. Vadovaujantis 10-oju verslo apskaitos standartu, pajamomis pripažįstama gauta arba gautina ekonominė nauda. Todėl ūkio subjektas dėl apvalinimo suma turi didinti arba mažinti pajamas. Techniškai tai realizuotina atskiru apskaitos įrašu (apvalinimo sumos bus apskaitomos atskira eilute).

Skaičiuodami pelno mokesčių juridiniai asmenys turi vadovautis Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 7 ir 17 straipsniais, ir apvalinimo sumos turėtų būti priskiriamos leidžiamiems atskaitymams (jeigu gauta mažiau) arba apmokestinamosioms pajamoms (jeigu gauta daugiau). Taikant apvalinimą, Pelno mokesčio įstatyme numatytas pelno mokesčio apskaičiavimo ir taikymo reglamentavimas nesikeis ir nebus paveiktas apvalinimo taisyklių.

Individualią veiklą pagal pažymą vykdančys gyventojai turi vadovautis Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 10 ir 18 straipsniais ir dėl apvalinimo susidariusį pokytį turėtų priskirti apmokestinamosioms pajamos (jeigu gavo daugiau) arba leidžiamiems atskaitymams (jeigu gavo mažiau). Gyventojams, įsigijusiems verslo liudijimą, apskaičiuojant pajamų mokesčių, apvalinimas įtakos iš esmės neturės, nes jie iš anksto sumoka atitinkamų savivaldybių nustatytą pajamų mokesčio sumą.

Apvalinimas PVM poveikio neturės. Ūkio subjektai, apvalinant skaičiuodami PVM, turės vadovautis PVM įstatymo projekte siūloma nuostata, kad, taikant apvalinimą, laikoma, kad prekių (paslaugų) apmokestinamoji vertė nepasikeitė. Apmokestinamąją vertę būtų laikoma prekių (paslaugų) vertė (išskyrus patį PVM), apskaičiuota iki apvalinimo.

Panaši praktika, susijusi su apvalinimo įtaka mokesčiams, taikoma ir kitose valstybėse, taikančiose apvalinimą⁶.

Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalį, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos turi teisę teikti apibendrintus mokesčių įstatymų paaiškinimus. Kilus klausimų dėl apvalinimo poveikio mokesčiams, Valstybinė mokesčių inspekcija galės parengti paaiškinimus pagal jai suteiktą kompetenciją.

Siūlomas apvalinimas nedaro poveikio konkurencijos sąlygoms, nes taikomas galutinei pirminių krepšelio sumai, o ne atskirų prekių ar paslaugų kainoms. Atskirų prekių ar paslaugų kainos ir toliau bus nustatomos 1 euro cento tikslumu, todėl prekybininkai turės galimybę konkuruoti kainomis.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

⁶ <https://financien.belgium.be/sites/default/files/downloads/17-gks-circulaire-2019-c-123-fr.pdf>;
https://www.cnc-cbn.be/fr/avis/arrondissement-des-paiements-en-euro-0#footnote15_e15h05w;
<https://www.centralbank.ie/docs/default-source/consumer-hub-library/rounding/gns-7-4--rounding---retailer-guidebook.pdf?sfvrsn=4>;
<https://www.canada.ca/en/revenue-agency/programs/about-canada-revenue-agency-cra/phasing-penny/phasing-penny-tax-implications-businesses.html>.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus įstatymų projektus, reikės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimą Nr. 1283 „Dėl Atsiskaitymų už prekes ir paslaugas duomenų fiksavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymų projektai parengti laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Ar Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymų projektuose reglamentuojami klausimai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir ES teisės nuostatas.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų parengti, šių aktų metmenys.

Priėmus Apvalinimo įstatymo projektą ir Finansinės apskaitos įstatymo projektą, Vyriausybė iki 2024 m. spalio 31 d. turės priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos turės pakeisti pavyzdinį sąskaitų planą, papildydama jį apvalinimo sumų eilute.

Kitiems teikiamaiems įstatymams įgyvendinti nereikės įgyvendinamųjų teisės aktų.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetinais metais).

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų valstybės lėšų nereikės.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Rengiant įstatymų projektus konsultuotasi su Lietuvos banko, Finansų ministerijos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Aplinkos ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos, Lietuvos prekybos įmonių asociacijos, Lietuvos verslo konfederacijos, Kasos aparatų gamintojų, importuotojų ir aptarnavimo įmonių asociacijos, Lietuvos buhalterijų ir auditorių asociacijos, Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos, Naftos produktų prekybos įmonių asociacijos, Vartotojų aljanso, Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacijos, Lietuvos moksleivių sąjungos, Ankstųjų paramos fondo, Kaukėno paramos fondo, Lietuvos Caritas, Visuomeninės organizacijos „Gelbėkit vaikus“, Slovakijos nacionalinio banko, Slovakijos finansų ministerijos, Slovakijos vartotojų apsaugos asociacijos (S.O.S.), Slovakijos prekybos aljanso, Slovakijos kasos aparatų gamintojų atstovais.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Apvalinimo įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „apvalinimas“, „atsiskaitymai grynaisiais pinigais“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Pagal 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendimo [98/415/EB](#) dėl nacionalinių institucijų konsultavimosi su Europos Centrinio Banku teisės akto projekto nuostatų klausimais 2 straipsnio 1 dalį, nacionalinės institucijos turi konsultuotis su ECB dėl teisės aktų projektų jo kompetencijai priklausančiais klausimais, įskaitant klausimus, susijusius su mokėjimo priemonėmis.

Galutinės pirkinių krepšelio sumos apvalinimo pavyzdžiai:

1 pavyzdys. Visa pirkinių krepšelio suma sumokama grynaisiais pinigais

Pirkinių krepšelis:	(Eur)
Pienas 1 l	1,59
Duona	1,44
Kiaušiniai	2,49
Aliejus	4,69
Nuolaidos	-0,20
Galutinė apskaičiuota suma	10,01

Mokant grynaisiais pinigais, bendra galutinė apskaičiuota suma **10,01** Eur bus apvalinama iki **10,00** Eur. Pritaikius apvalinimą, pirkėjas sumokės **10,00** Eur.

Jei visa suma būtų mokama negrynaisiais pinigais (pvz., mokėjimo kortele, išmaniuoju telefonu ar dovanų kuponu), apskaičiuota suma nebūtų apvalinama ir pirkėjas mokėtų **10,01** Eur.

2 pavyzdys. Dalis pirkinių krepšelio sumos sumokama mokėjimo kortele, dalis – grynaisiais pinigais

1) Galutinė apskaičiuota suma – 48,32 Eur. Pirkėjas nori sumokėti 20 Eur grynaisiais pinigais, o likusią sumą – mokėjimo kortele.

Iš galutinės apskaičiuotos sumos atimama 20 Eur suma, sumokama grynaisiais pinigais, t. y. $48,32 - 20 = 28,32$ Eur.

Pirkėjas sumokės **28,32** Eur **mokėjimo kortele, netaikant apvalinimo.**

2) Galutinė apskaičiuota suma – 48,32 Eur. Pirkėjas nori sumokėti 8,32 Eur grynaisiais pinigais, o likusią sumą – mokėjimo kortele.

Pirkėjas sumokės **8,32** Eur (apvalinimas netaikomas) grynaisiais pinigais ir likusią 40,00 Eur ($48,32 - 8,32 = 40,00$ Eur) sumą mokėjimo kortele, **netaikant apvalinimo.**

3) Galutinė apskaičiuota suma – 48,32 Eur. Pirkėjas nori sumokėti 20 Eur mokėjimo kortele, o likusią sumą – grynaisiais pinigais.

Iš galutinės apskaičiuotos sumos atėmus mokėjimo kortele sumokėtą sumą, likusi suma, mokėtina grynaisiais pinigais, t. y. 28,32 Eur ($48,32 - 20 = 28,32$ Eur), apvalinama iki 28,30 Eur. Pirkėjas grynaisiais pinigais sumokės **28,30** Eur.

3 pavyzdys. Dalis pirkinių krepšelio sumos sumokama dovanų kuponu, dalis – grynaisiais pinigais

Galutinė apskaičiuota suma – 48,34 Eur. Klientas nori sumokėti 40 Eur dovanų kuponu, likusią sumą – grynaisiais pinigais.

Iš apskaičiuotos sumos iki apvalinimo atėmus dovanų kuponu mokamą sumą, likusi suma, mokėtina grynaisiais pinigais, t. y. 8,34 Eur ($48,34 - 40 = 8,34$ Eur), apvalinama iki 8,35 Eur. Pritaikius apvalinimą, pirkėjas grynaisiais pinigais sumokės **8,35** Eur.

4 pavyzdys. Prekių grąžinimas

Klientas įsigijo 2 prekes, už kurias mokėjimo kortele sumokėjo 10,02 Eur. Fizinėje parduotuvėje klientas grąžina vieną prekę, kurios kaina 5,02 Eur. Grąžinimas atliekamas grynaisiais pinigais.

Priskaičiuota grąžinama suma už prekę – 5,02 Eur. Suapvalinta grąžinama suma – 5 Eur. Pirkėjui turi būti grąžinta **5** Eur suma.

APVALINIMO PAVYZDŽIŲ LENTELĖ

Eur

Pirkinių krepšelio suma iki apvalinimo		Pirkinių krepšelio suma pritaikius apvalinimą	Skirtumas dėl apvalinimo (pirkėjo požiūriu: + sumokama mažiau, – sumokama daugiau)
10,01	➡	10,00	+0,01
10,02	➡	10,00	+0,02
10,03	➡	10,05	-0,02
10,04	➡	10,05	-0,01
10,05	➡	10,05	0
10,06	➡	10,05	+0,01
10,07	➡	10,05	+0,02
10,08	➡	10,10	-0,02
10,09	➡	10,10	-0,01
10,10	➡	10,10	0